

Utvärdering - Pilotprojekt Medborgarbudget för ortsutveckling

1.1 Bakgrund

I REP-budgeten för 2022 uppdrog fullmäktige till kommunledningsförvaltningen att starta upp kommundelsråd i Femsjö och Kinnared. Efter att ärendet beretts föreslog kommunledningsförvaltningen att kommunstyrelsen skulle omvandla uppdraget gällande kommundelsråd till ett pilotprojekt för Medborgarbudget med fokus på ortsutveckling. Förslaget grundades på erfarenheter och forskning som visar att medborgarbudget generellt har lägre trösklar för deltagande än traditionella kommundelsråd. Genom att ge invånarna möjlighet att själva lämna förslag och påverka hur en avsatt budget används skapas bättre förutsättningar för ett bredare deltagande och ökat lokalt engagemang. Kommundelsråd tenderar däremot oftare att engagera en begränsad grupp redan aktiva invånare, vilket kan göra det svårare att nå nya målgrupper och fånga upp ett bredare spektrum av lokala behov och idéer. En medborgarbudget låter medborgarna prioritera kommunala resurser och ökar förståelsen för hur resurserna kan användas för utvecklingen i kommunen. Kommunstyrelsen beslutade den 23 augusti 2022 att inrätta medborgarbudget för ortsutveckling och gav kommunledningsförvaltningen i uppdrag att hantera processen. I samband med detta fattades också beslut om riktlinjer för projektet. Eftersom att REP-uppdraget fastställde att Femsjö och Kinnared skulle utgöra pilotområden fortsatte denna avgränsning även inom satsningen Medborgarbudget för ortsutveckling. I budgeten för kommundelsråd var det avsatt 1 500 000 kr, vilken också följde den nya satsningen. Syftet med medborgarbudget för ortsutveckling var att stärka orternas identitet, framtidstro och attraktion. Den skulle även bidra till att ge medborgarna mer kunskap om kommunens verksamhet samt förtroendevalda och tjänstepersoner möjlighet att bredda sin kunskap om medborgarnas värderingar, behov och prioriteringar. Förslagen skulle bidra till att göra den fysiska utemiljön mer attraktiv, stärka gemenskapen, folkhälsan och tryggheten i orterna. För att delta behövde en medborgare bo eller ha strak anknytning till det aktuella geografiska området.

1.1.1 Process

1. Marknadsföring enligt kommunikationsplan.
2. Förslag till ortsutveckling lämnas in via Hylteapp:en/ KC två veckor innan medborgarträff och två veckor efter.
3. Öppen medborgarträff
4. Förslagen utvärderas och ställs mot de uppsatta kriterierna.
5. Tillväxtutskottet får information om de förslag som är möjliga att genomföra.
6. Invånarna bjuds in att rösta på de förslag som är möjliga att genomföra. Omröstning sker i Hylteapp:en och på KC.
7. Kommunstyrelsen fastställer vad som ska genomföras.
8. Genomförande av fastställda förslag.
9. Utvärdering

1.1.2 Marknadsföring enligt kommunikationsplan

Marknadsföring av projektet genomfördes genom ett utskick av vykort till alla hushåll i de utvalda orterna med information om vad medborgarbudget för ortsutveckling är och hur processen går till. På vykortet stod datum för medborgarträff dit man var välkommen att lämna förslag och ställa frågor till tjänstepersoner och politiker. Information om projektet fanns även på fysiska anslagstavlor i orterna, Hylte.se, Hylteapp:en samt Facebook.

Inför röstningsperioden marknadsfördes projektet först med ett vykorts utskick till alla hushåll med information om när röstningen började samt att den kunde ske analogt eller digitalt. Information om röstning fanns även på fysiska anslagstavlor i orterna, Hylte.se, Hylteapp:en samt Facebook.

Direkt efter röstningsresultatet var färdigt marknadsfördes resultatet på Hylte.se samt genom inlägg på Facebook. Vid varje steg i processen har förslagsställarna fått information via mejl eller telefon.

1.1.3 Öppen medborgarträff

Under hösten 2022 anordnades öppna information- och dialogmöten (medborgarträff) för att informera om pilotprojektet Medborgarbudget för ortsutveckling. Sammantaget anordnades två medborgarträffar i Kinnareds församlingshem respektive Femsjö församlingshem.

1.1.4 Hantering av inkomna förslag

Två veckor innan och två veckor efter medborgarträffarna kunde invånarna i orterna lämna in förslag på insatser i deras närområde. Förslag kunde lämnas via e-tjänst, mejl, brev samt på de fysiska medborgarträffarna och via kommunens kontaktcenter. Totalt kom det in 60 förslag. Samtliga förslag som lämnades in till kommunen publicerades på Hylte.se. Därefter granskades och prövades utifrån de kriterier som sats upp. Alla som skickat in ett förslag fick muntlig återkoppling via telefon på sitt förslag.

1.1.5 Tillväxtutskottet får information om de förslag som är möjliga att genomföra

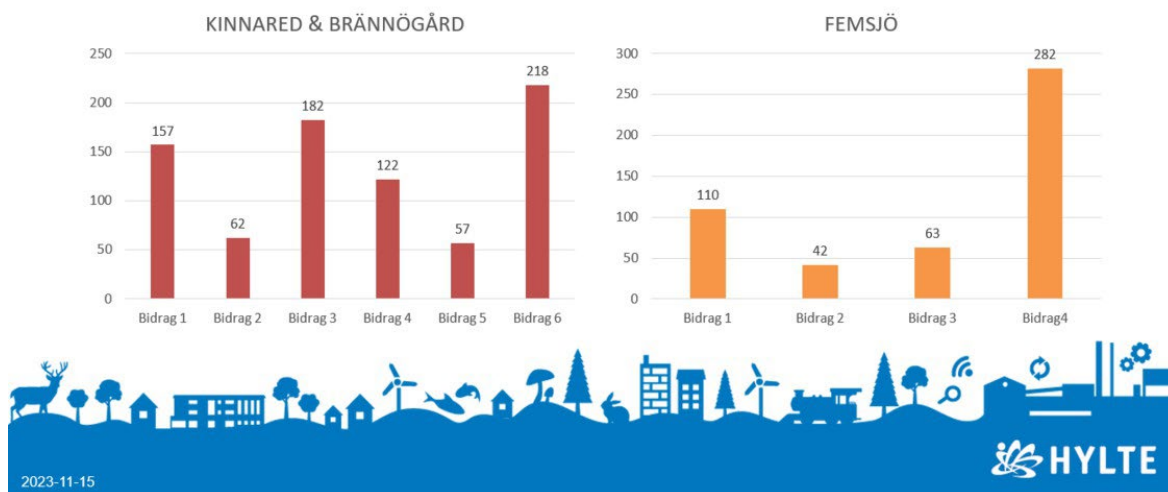
Efter att samtliga förslag beretts presenterades en bruttolista för kommunstyrelsens tillväxtutskott tillsammans med förslag på vilka insatser som skulle gå vidare till omröstning.

1.1.6 Omröstning

Röstningen var öppen mellan 14-28 september 2023. Röstningen kunde ske digitalt genom kommunens hemsida eller via brevlådor på anslagstavlorna i Femsjö samt Kinnared.

Genom röstningen inkom 229 röstkort inom perioden, men 5 ogiltigförklarades. Man kunde fördela vardera 6 röster. (3-2-1) 138 individer från Kinnared/Brännögård distrikt respektive 86 individer från Femsjö distrikt valde att delta. Resultatet av röstningen presenteras nedan:

Röstfördelning

Förslag Kinnared/ Brännögård

Bidrag 1 - Utegymp vid Brovägen i Kinnared

Bidrag 2 - Grillplats vid den allmänna lekplatsen Fasanvägen i Kinnared

Bidrag 3 - Förbättra nuvarande allmänna lekplats vid Fasanvägen i Kinnared - Vinnare

Bidrag 4 - Bygga om nuvarande lekplats vid Fasanvägen i Kinnared till ett kombinerat utegym för barn och vuxna

Bidrag 5 - Publik laddstation (elbilsladdning) vid Kinnareds skola

Bidrag 6 - Utegymp i naturliga material vid fotbollsplanen i Brännögård- Vinnare

Förslag Femsjö

Bidrag 1 - Lekplats vid Ibro badplats

Bidrag 2 - Utegymp vid Ibro badplats

Bidrag 3 - Publik laddstation (elbilsladdning) i Femsjö kyrkby

Bidrag 4 - Aktivitetsplats i naturliga material. Kombination av ett utegym och motorikbana / lektyta för barn i Femsjö kyrkby - Vinnare

1.1.7 Resultat

2023 vann tre förslag som tillsammans inrymdes inom avsatt budget. Två av tre vinnande förslag är verkställda. Då det parallellt gavs ett uppdrag i REP 2023 att se över behov av samtliga kommunala lekplatser i kommunen har verkställandet av upprustning av befintlig lekplats i Kinnared satts på paus.

Aktivitetsplats i naturliga material. Kombination av ett utegym och motorikbana / lekyta för barn i Femsjö kyrkby

I Femsjö framförde invånarna önskemål om att anlägga ett utegym och en motorikbana för barn i anslutning till vandringsleden Gula spåret. Syftet var att skapa en attraktiv mötes- och aktivitetsplats som erbjuder möjligheter till fysisk aktivitet och rekreation för människor i olika åldrar samt stärker områdets värde som ett gemensamt frilufts- och rekreationsområde.

Utegym i naturliga material vid fotbollsplanen i Brännögård

I Brännögård finns ett rekreationsområde med en promenadslinga runt sjön, en fotbollsplan och en kommunal lekplats. Området används redan idag för både vardagsmotion och rekreation. I anslutning till fotbollsplanen framförde invånarna ett önskemål om att anlägga ett utegym, i syfte att komplettera det befintliga utbudet och skapa fler möjligheter till fysisk aktivitet för människor i olika åldrar.

Förbättra nuvarande allmänna lekplats vid Fasanvägen i Kinnared

I Kinnared finns en allmän lekplats vid Fasanvägen, belägen i ortens västra del, samt en lekplats vid den kommunala skolan i de centrala delarna av orten. Invånarna framförde önskemål om att rusta upp lekplatsen vid Fasanvägen för att skapa en mer attraktiv och tillgänglig mötesplats för barnfamiljer. En upprustning bedömdes kunna stärka lekplatsens funktion som en lokal samlingspunkt och bidra till ökad trivsel och aktivitet i området.

1.1.8 Genomförande

Samhällsbyggnadsförvaltningens enhet för Gata Park fick i uppdrag att tillsammans med förslagställarna utforma hur förslagen skulle utformas mer exakt samt att kostnadsberäkna dessa.

Under kommunfullmäktiges sammanträdet den 12 mars 2024 beslutade en majoritet av kommunfullmäktige att, på grund av det ekonomiska läget, inte ombudgetera pengarna kopplat till medborgarbudgeten. Att fullmäktige drog tillbaka investeringsbudgeten 2024 försenade genomförandet med ca 1 år.

Priserna på utegym har, liksom mycket annat i samhället, ökat under de senaste åren. Samtidigt var kommunen hänvisad till den upphandlade leverantörens sortiment. Gata- Parkenheten har också framhållit att det är viktigt att utrustningen är så underhållsfri som möjligt. Dessa förutsättningar innebar att den slutliga utformningen av utegymmen delvis fick anpassas och därför inte fullt ut kunde motsvara förslagsställarnas önskemål, om ett stort utbud av maskiner i trä. I Brännögård föll valet, efter att det beretts av samhällsföreningen Brännö Gille, på maskiner i metall och i Femsjö blev det en kombination av metall och trä.

I december 2025 tog Kommunstyrelsens tillväxtutskott beslut om slutgiltig budget för de vinnande förslagen i Brännögård och Femsjö. Under våren 2026 har dem färdigställts med hjälp av den upphandlade leverantören KPLN Design AB.

1.1.9 Utvärdering

1.1.9.1 Framgångsfaktorer

- **Tydlig politisk förankring.** Inledningsvis fanns en tydlig politisk vilja och ambition att genomföra medborgarbudget för ortsutveckling, vilket skapade goda förutsättningar för att initiera och förankra arbetet internt och externt.
- **Lokal förankring av förslagen.** En styrka med metoden är att förslagen tas fram av invånarna själva. Det innebär att de utgår från lokala behov och erfarenheter och kan bidra till konkreta förbättringar i den egna närmiljön.
- **Högt deltagande och stort engagemang.** Intresset för processen var stort. Totalt lämnades 60 förslag in och cirka 32 procent av invånarna i de berörda orterna deltog i omröstningen, vilket visar på ett betydande lokalt engagemang.
- **Stor medial uppmärksamhet.** Projektet uppmärksammades såväl lokalt som regionalt och nationellt, bland annat genom radiointervjuer i P1 och P4 Halland samt reportage i Hallandsposten. Mediebevakningen bidrog till att synliggöra både projektet och kommunens arbete med medborgardialog.
- **Stöd och erfarenhetsutbyte genom SKR.** Deltagandet i SKR:s nätverk för medborgarbudget gav tillgång till kunskap, metodstöd och erfarenhetsutbyte med andra kommuner som arbetar med medborgarbudget.
- **Ökad lokal samverkan och samsyn.** Arbetet med att gemensamt konkretisera och utforma de vinnande förslagen har bidragit till dialog, samsyn och stärkt grannsämja mellan berörda invånare, särskilt i Brännögård och Femsjö.
- **Politisk närvaro i dialogen.** Representanter från kommunstyrelsens tillväxtutskott deltog vid dialog- och informationsträffarna, vilket uppskattades av invånarna. Det skapade en direkt arena för dialog mellan invånare, förtroendevalda och tjänstepersoner och bidrog till en ökad förståelse för såväl lokala önskemål som kommunens förutsättningar.

1.1.9.2 Lärdomar och rekommendationer inför en fortsatt medborgarbudget

Nedan redovisar kommunledningsförvaltningen de lärdomar och erfarenheter som dragits från pilotprojektet. Vilka kan ligga till grund för fortsatt utveckling av projektet och kommande arbetssätt. Vidare presenteras de viktigaste utvecklingsområden som identifierats under processen samt de rekommendationer som förvaltningen bedömer är centrala för ett eventuellt fortsatta genomförandet.

Budgettaket behöver motsvara verkliga genomförandekostnader

Ett tydligt problem har varit att invånarnas förslag utformades utifrån en ekonomisk ram som senare visade sig vara svår att hålla. Prisökningar, men också uppkomsten av oförutsedda krav på exempelvis tillkommande markarbete, installation och säkerhet, innebär att en till synes enkel investering snabbt kan bli betydligt dyrare. Om budgettaket sätts för lågt finns en risk att invånarna röstar på något som sedan inte kan genomföras i den form som presenterats.

En framtida modell bör därför innehålla kostnadsbedömning med ekonomisk marginal innan ett förslag går till omröstning, snarare än att exakt utformning och kostnadsfrågan löses efter att vinnaren är utsedd. Detta innebär dock mer förberedande arbete för kommunlednings- och samhällsbyggnadsförvaltningarna.

Kommunens rådighet måste klarläggas mycket tidigt

En annan viktig lärdom är att kommunen behöver ha kommunal mark i dem aktuella områdena. Markägande, detaljplaner, ansvarsförhållanden, tillstånd och kommunens framtida ansvar för anläggningen kan annars begränsa handlingsutrymmet.

Upphandling begränsar valfriheten mer än vad invånarna kan förvänta sig

Kommunens upphandlade avtal och leverantörers sortiment kan innebära att den utrustning eller utformning som invånarna föreslagit inte går att köpa in. Detta kan vara svårt att förstå ur ett invånarperspektiv: man röstar på ett konkret förslag men får något som liknar, men inte helt motsvarar, det man röstat på.

I kommande processer bör kommunen därför antingen utforma alternativen tillsammans med invånarna inom ramen för det upphandlade sortimentet, eller vara ännu mer tydlig med att bilder och utformningar är exempel och kan behöva justeras.

Tiden mellan omröstning och genomförande behöver kortas

Medborgarbudget bygger i hög grad på sambandet: idé - röst - resultat. Ju längre tid som går mellan dessa steg, desto svagare blir sambandet för deltagarna. I Hyltes fall har ekonomiska beslut och andra omständigheter gjort att genomförandet dragit ut på tiden. Även om orsakerna är förståeliga riskerar det att påverka förtroendet för processen.

En ny omgång bör därför helst inte startas förrän finansiering och genomföranderesurser är tillräckligt säkrade. En rimlig ambition kan vara att vinnande förslag ska kunna genomföras inom exempelvis 6–12 månader efter avslutad omröstning.

Drift och underhåll måste räknas in från början

Medborgarna röstar i första hand om investeringen, men kommunen tar därefter ansvar för anläggningen under många år. Ett utegym, en lekplats eller annan fysisk investering medför besiktning, skötsel, reparationer och framtida reinvesteringar.

Därför bör bedömningen inte enbart utgå från om investeringen ryms inom medborgarbudgetens ram. Även livscykelkostnad och ansvarig verksamhets möjlighet att ta emot anläggningen bör vara tydligt klarlagda innan förslaget går till omröstning.

Förslagsfasen behöver innehålla mer dialog – inte bara insamling av idéer

En viktig lärdom är behovet av att tidigt i processen hitta en balans mellan att tydliggöra vad som är möjligt att genomföra inom ramen för medborgarbudgeten och samtidigt värna metodens grundidé, dvs. att invånarna själva ges möjlighet att definiera sina behov och lämna förslag på hur den egna orten kan utvecklas.

I pilotprojektet hanterades detta delvis genom att samtliga förslagsställare fick muntlig återkoppling på om deras förslag uppfyllde kriterierna och kunde gå vidare till omröstning. De vanligaste orsakerna till att förslag inte gick vidare var att de bedömdes vara alltför kostnadskrävande i förhållande till avsatt budget eller att genomförandet låg utanför kommunens rådighet.

En styrka med modellen är att idéerna kommer från invånarna och därmed har en tydlig lokal förankring. Samtidigt visar erfarenheterna att invånarnas kunskap om lokala behov behöver möta kommunens kunskap om kostnader, ansvar, rådighet och genomförbarhet i ett tidigare skede.

Inför en fortsatt medborgarbudget kan modellen därför utvecklas från huvudsakligen förslagsinsamling till en högre grad av gemensam idéutveckling. Exempelvis kan träffar genomföras där invånare, föreningar och tjänstepersoner tillsammans utvecklar och konkretiserar idéer innan de går vidare till beredning och omröstning. På så sätt kan fler idéer utvecklas till genomförbara förslag utan att begränsa invånarnas möjlighet att själva formulera vilka behov och utvecklingsmöjligheter som är viktiga för den egna orten. Ett sådant arbetssätt kan även bidra till ökad samsyn, grannsämja och ett gemensamt ansvarstagande för ortens utveckling.

Förankringsarbete (internt)

En lärdom som dragits i pilotprojektet är att det interna förankringsarbetet behöver ske löpande för att skapa acceptans och möjliggöra bättre resurssättning av de medverkande enheterna. En mer löpande intern förankring kan bidra till ökad förståelse och acceptans för arbetssättet, men också till att nödvändiga resurser avsätts i berörda verksamheter. Det är viktigt att medverkan i processen inte betraktas som en tillkommande uppgift vid sidan av ordinarie verksamhet, utan att berörda medarbetares och verksamheters insatser planeras och resurssätts redan från början.

1.1.10 Slutsats

Pilotprojektet visar att medborgarbudget kan skapa ett stort lokalt engagemang och ge invånarna ett konkret inflytande över utvecklingen av den egna orten. Samtidigt har genomförandet synliggjort ett antal frågor som behöver hanteras om metoden ska användas även fortsättningsvis.

En central lärdom är att större vikt behöver läggas vid beredningen innan förslagen går till omröstning. Förslagets kostnader, kommunens rådighet, upphandlingsförutsättningar samt framtida drift och underhåll bör i så stor utsträckning som möjligt vara klarlagda redan i detta skede. Det bör finnas en hög grad av säkerhet för att de alternativ som invånarna får rösta om också kan genomföras inom beslutad budget och inom en rimlig tid.

Erfarenheterna visar också på behovet av en ekonomisk marginal. Om hela budgetutrymmet används utifrån en tidig kostnadsuppskattning finns en risk att prisförändringar och kostnader för exempelvis markarbete, installation och säkerhetsåtgärder medför att det vinnande förslaget behöver förändras.

Det finns även en demokratisk aspekt i hur stora förändringar som kan göras efter omröstningen. Om ett vinnande förslag behöver anpassas alltför mycket finns en risk att slutresultatet avviker från det invånarna uppfattade att de röstade på. Ramarna och eventuella begränsningar bör därför kommuniceras tydligt redan innan omröstningen.

Pilotprojektets förhållandevis långdragna förlopp visar på vikten av ett relativt snabbt genomförande. Medborgarbudgetens styrka ligger i den tydliga kopplingen mellan invånarnas idéer, deras röster och ett synligt resultat i den egna orten. En lång tid mellan omröstning och genomförande riskerar att försvaga denna koppling och därmed även förtroendet för processen.

Avslutningsvis bör det betonas att det inte finns ett likhetstecken mellan att genomförandet varit långdraget och bitvis ansträngande och att medborgarbudget som metod inte fungerat för ortsutveckling. Det höga deltagandet och de lokalt framtagna förslagen talar snarare för att dialogdelen fungerade bra. Det är framför allt övergången från medborgarnas beslut till kommunal investering som behöver förfinas ytterligare.